SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:767

av Marie Nicholson och Joanna Lewerentz (båda M)

En nationell strategi för Sveriges öar och skärgårdar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en nationell strategi för Sveriges öar och skärgårdar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige är ett av världens örikaste länder. Från Bohusläns kust och Stockholms skärgård till Öland, Gotland och öarna i våra stora insjöar finns samhällen med alldeles egna förutsättningar. Här finns starka lokala traditioner och stora möjligheter till utveckling, men också utmaningar som skiljer sig från dem på fastlandet.

För den som bor på en ö är fungerande transporter en förutsättning för vardagen. Det måste gå att ta sig till arbetet och skolan, att driva företag och att få tillgång till samhällsservice. Geografin påverkar också möjligheterna att bygga bostäder och upprätthålla en fungerande sjukvård. Det är förhållanden som inte alltid får tillräcklig uppmärksamhet när nationella beslut fattas.

Sveriges öar skiljer sig dessutom mycket åt. Förutsättningarna på en större ö med fast landförbindelse är helt andra än på en liten ö som är beroende av båttransporter. En nationell strategi måste ta hänsyn till dessa skillnader och ge utrymme för lösningar som fungerar lokalt.

I dag hanteras frågor som rör öarnas utveckling inom flera olika politikområden. Transportfrågorna behandlas för sig, liksom bostadsbyggandet och förutsättningarna för företagande. Samtidigt fattas beslut om samhällsservice och miljö utifrån andra regelverk. Risken är att ingen ser hur besluten tillsammans påverkar möjligheten att leva på öarna.

Ett beslut om förändrad kollektivtrafik kan vara motiverat utifrån trafikhuvudmannens perspektiv. En nedlagd servicefunktion kan framstå som ekonomiskt rimlig och ett byggförbud kan följa gällande miljöbestämmelser. Men för den som bor på ön är det den samlade effekten som räknas. Till slut kanske en familj väljer att flytta eller ett företag tvingas att lägga ned.

För ett litet ösamhälle kan även relativt begränsade förändringar få stora följder. När befolkningsunderlaget minskar försämras förutsättningarna för service och företagande. Det kan i sin tur leda till ytterligare utflyttning. Staten behöver därför bli bättre på att se helheten och väga in de särskilda konsekvenser som beslut kan få för öar och skärgårdssamhällen.

En levande skärgård är också en tillgänglig skärgård. Att människor bor och verkar på öarna året runt skapar förutsättningar för den service och de transporter som gör det möjligt för många fler att besöka och uppleva skärgården. Utan bofast befolkning riskerar öarna att förvandlas till platser som lever upp under några korta sommarmånader men ligger öde resten av året. De människor som väljer att bo kvar och driva företag bidrar därför till att hålla skärgården öppen och levande för oss alla. Att skapa goda förutsättningar för permanentboende är inte bara en angelägenhet för öborna själva, utan ett intresse för hela Sverige.

Öarnas geografiska förutsättningar har också betydelse för Sveriges krisberedskap och civila försvar. Vid allvarliga störningar kan beroendet av färjeförbindelser och leveranser från fastlandet snabbt bli kännbart. Ett längre elavbrott eller störningar i kommunikationerna kan få särskilt stora konsekvenser för ett samhälle utan fast landförbindelse. Det gäller inte minst möjligheten att upprätthålla sjukvård och livsmedelsförsörjning. En nationell strategi bör därför även beakta öarnas särskilda beredskapsbehov och hur deras motståndskraft kan stärkas.

Andra länder har valt att arbeta mer samlat med dessa frågor. Skottland har genom sin särskilda ölagstiftning och nationella östrategi skapat ett ramverk för att bättre beakta öarnas förutsättningar i politiska beslut. Sverige bör dra lärdom av dessa erfarenheter och utveckla en modell som passar svenska förhållanden.

En svensk nationell strategi bör utgå från vad som krävs för att människor ska kunna bo och arbeta på öarna året runt. Den behöver behandla förutsättningarna för företagande och tillgången till grundläggande samhällsservice, men också hur statens olika beslut påverkar öarnas långsiktiga utveckling. Beredskapsfrågorna bör vara en naturlig del av arbetet.

En viktig utgångspunkt måste vara att de människor som bor och verkar på öarna själva får ett tydligt inflytande. Deras erfarenheter behöver väga tyngre när beslut fattas. Kommunerna måste också ges större möjlighet att hitta lösningar som fungerar utifrån de lokala förutsättningarna.

Sveriges öar är inte bara platser för rekreation och turism. De är framför allt hem för människor som vill kunna leva sina liv där, året runt. För att det ska vara möjligt krävs en politik som tar större hänsyn till öarnas särskilda villkor. Sverige behöver därför en nationell strategi för sina öar och skärgårdar.

Marie Nicholson (M) *Joanna Lewerentz (M)*